

ΤΑΞΗ: Β' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ
ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ

Ημερομηνία: Κυριακή 4 Μαΐου 2014

Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

B1. Αυτό είναι και το πιο φοβερό από όλα, ότι δηλαδή αυτούς που κάνουν γνωστά (φανερώνουν, εμφανίζουν) στους άλλους Έλληνες τα σφάλματα (τις αποτυχίες) της πόλης τόσο πολύ (τους) ευγνωμονείτε, όσο ούτε όσους (σας) ευεργετούν (τους ευεργέτες), ενώ ενάντια σε όσους σας επιπλήττουν και σας συμβουλεύουν (προτρέπουν) οργίζεστε τόσο πολύ, όπως ακριβώς (οργίζεστε) ενάντια σε αυτούς που κάνουν κάτι κακό στην πόλη.

Όμως, μολονότι υπάρχουν αυτά, δε θα μπορούσα να απομακρυνθώ από όσα σκέφτηκα. Γιατί έχω ανέβει στο βήμα (έχω παρουσιάσει ενώπιόν σας για να μιλήσω), όχι για να σας γίνω ευχάριστος (για να σας ευχαριστήσω, για να σας κάνω χάρη) ούτε για να επίζητήσω την εκλογή μου ως άρχοντα, αλλά για να εκφράσω τη γνώμη μου για αυτά που τυχαίνει να γνωρίζω, πρώτα, βέβαια, σχετικά με όσα έχουν προτείνει οι πρυτάνεις, έπειτα σχετικά με τις υπόλοιπες υποθέσεις της πόλης· γιατί δε θα υπάρξει καμιά ωφέλεια από όσα αποφασίστηκαν τώρα για την ειρήνη, αν δεν αποφασίσουμε σωστά και για τα υπόλοιπα.

B2. Η τρίτη ημιπερίοδος (οὐδέν ... βουλευσώμεθα) αποτελεί την κατακλείδα του προοιμίου του λόγου. Εδώ ο Ισοκράτης αιτιολογεί την προαναγγελία ότι στην εισήγηση που ακολουθεί θα ασχοληθεί και με άλλα θέματα της εσωτερικής πολιτικής. Θεωρεί ότι οι

αποφάσεις για ειρήνη δε θα ωφελήσουν καθόλου αν δε ληφθούν ορθές αποφάσεις για μια ριζική εσωτερική μεταρρύθμιση.

Έτσι με την παράγραφο [25] ο Ισοκράτης διακόπτει για λίγο την παράθεση επιχειρημάτων και, καθώς γνωρίζει τις παλινωδίες των Αθηναίων, ζητά να αποφασίσει η Εκκλησία του δήμου:

- όχι μόνο τη συνομολόγηση ειρήνης
- αλλά και την εφαρμογή μέτρων για τη διασφάλιση της ειρήνης.

Με την παράγραφο [26] επανέρχεται στα επιχειρήματά του, υπογραμμίζοντας πόσο περισσότερο ωφελεί και συμφέρει η πολιτική της ησυχίας, της δικαιοσύνης και της φροντίδας των υποθέσεων της πόλης από την πολιτική της πολυπραγμοσύνης, της αδικίας και της επιθυμίας των ξένων πραγμάτων (...«Τίποτε, όμως, από αυτά δεν μπορεί να γίνει, προτού πεισθήτε ότι η ησυχία είναι πιο ωφέλιμη και πιο επικερδής από την πολυπραγμοσύνη, και η δικαιοσύνη από την αδικία, και η φροντίδα για τα δικά μας από την επιθυμία των ξένων πραγμάτων»). Την ιδέα αυτή την εκφράζει με την αντιπαράθεση αντίθετων λέξεων (**σχήμα αντίθετο**):

Ησυχία ≠ πολυπραγμοσύνη

Δικαιοσύνη ≠ αδικία

Φροντίδα για τα δικά μας ≠ επιθυμία ξένων πραγμάτων.

Ο Ισοκράτης στο λόγο του τοποθετεί την πολυπραγμοσύνη στην ίδια πλευρά με την αδικία και την επιβουλή των αγαθών των άλλων, επιδιώκοντας να τις ταυτίσει. Ενώ το τρίπτυχο Ησυχία - Δικαιοσύνη - Φροντίδα για τα δικά μας αποτελεί την πάγια θέση του Ισοκράτη. Οι τρεις αυτές έννοιες εξαιρούνται, καθώς αντιπαράτιθενται με τις πολυπραγμοσύνη - δικαιοσύνη - επιθυμία ξένων πραγμάτων, οι οποίες εκφράζουν το εντελώς αντίθετο με τις πρώτες. Για τον Ισοκράτη η πολυπραγμοσύνη αποτελεί ανοιχτή και απρόκαλυπτη επέμβαση σε υποθέσεις άλλων πόλεων, είναι καθαρά επεκτατική πολιτική, άρα άδικη, που δείχνει βουλιμία και μπερειαλιστική διάθεση.

Η θέση, όμως, αυτή του Ισοκράτη, «τὸ ἀπραγμόνως ζῆν», δε δείχνει απλώς το συντηρητισμό του, αλλά έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τη βαθύτατη δημοκρατική παράδοση που υπήρχε στην Αθήνα, ότι οι υποθέσεις της πόλης είναι κοινές για όλους τους πολίτες, ανεξάρτητα από την οικονομική και κοινωνική τους θέση ή

πολιτική ιδεολογία. Επομένως, παράλληλα και ταυτόχρονα με την άσκηση του επαγγέλματος πρώτιστο καθήκον κάθε πολίτη είναι η συμμετοχή του στα κύρια όργανα - Βουλή και Εκκλησία του Δήμου - της αθηναϊκής πολιτείας και σύμφωνα με το πνεύμα αυτό γαλουχείται κάθε γενιά. Έτσι επιβραβεύονται και επιδοκιμάζονται οι νέοι εκείνοι που ανταποκρίνονται σ' αυτή τη γενικότερη απαίτηση, ενώ αποδοκιμάζονται όσοι αδρανούν και αδιαφορούν.

Β3. Προκείμενου να καυτηριάσει ο ρήτορας τον εκφυλισμό του πολιτεύματος επισημαίνει τα εξής:

- Είναι δύσκολο να αντιταχθεί κανείς στην κοινή γνώμη («ότι πρόσαντες έστιν έναντιούσθαι τὰς ὑμετέρας διανοίας»), αφού οι ακροατές επιθυμούν ν' ακούν μόνο όσα συμφωνούν με τις δικές τους επιλογές και ικανοποιούν τις διαθέσεις τους. Ο Ισοκράτης θεωρεί τραγικό το ότι δεν είναι εύκολο να εναντιώνεται κανείς στους Αθηναίους.

- Για αυτό πραγματική παρησία, δηλαδή ελευθερία του λόγου, μέσα στην αθηναϊκή δημοκρατία δεν υπάρχει (ούκ έστι παρησία), μολονότι η κατοχύρωσης της ως πολιτικό δικαίωμα θα συνέβαλλε στην ορθή λειτουργία της δημοκρατίας με ευεργετικές συνέπειες για όλους. Αντίθετα, ο Ισοκράτης κατηγορεί δορυμύτατα τους Αθηναίους για την αλλοπρόσαλλη συμπεριφορά τους προς τους ρήτορες και την επιπόλαιη αντιμετώπιση των σοβαρών υποθέσεων, αφού παρησία απολαμβάνουν στην Εκκλησία του δήμου μόνο αυτοί που δε νοιάζονται πραγματικά για τους πολίτες, αλλά για το προσωπικό τους συμφέρον και στο θέατρο οι συγγραφείς κωμωδιών¹. Την αντίφαση αυτήν την υπογραμμίζει με τη χρήση εναντιωματικής μετοχής (δημοκρατίας ούσης) και με μια αντίθεση (δημοκρατίας ούσης - ούκ έστι παρησία: αντίθεση), ενώ αμέσως μετά οδηγείται στην υπερβολή να ισχυρίζεται ότι μόνο οι αφρονέστατοι μπορούν να εκφράζουν τη γνώμη τους στην Εκκλησία του δήμου και οι κωμικοί ποιητές στο θέατρο.

¹ ... (Και σε άλλες ευκαιρίες έχει εκφραστεί η διαπίστωση αυτή για τα αρνητικά φαινόμενα στην πολιτική ζωή της Αθήνας, όσο και από άλλους ρήτορες, όπως ο Δημοσθένης στον «Περί του Στεφάνου»: «Τώρα την πόλη χαλούν οι ίδιοι οι πολίτες οι παραδόπιστοι, με τα λαφύριά μυαλά τους ...»).

- Αποκορύφωση της τραγικής κατάστασης με την παράλογη συμπεριφορά των Αθηναίων (‘Ο και πάντων (ἔστι) δεινότατον: ἔμφαση και υπερβολή) αποτελεί το γεγονός ότι στις συνθήκες αυτές επιβραβεύονται (τοσαύτην ἔχετε χάριν ὅσην οὐδέ: σχήμα από κοινού) και κερδίζουν όσοι κολακεύουν το δήμο και συμμορφώνονται με τις επιθυμίες του (...τοῖς ἐκφέρουσι τά τῆς πόλεως ἄμαρτήματα - τοῖς εὖ ποιούσι: αντίθεση). Τη συμπεριφορά αυτή ο Ισοκράτης την εκφράζει ἄλλωστε αρμονικά και με τη χρήση του πάρισου (= ἴσος αριθμός συλλαβών στις δύο ειδικές προτάσεις: ὅτι τοῖς ...τοῖς εὖ ποιούσιν, πρὸς δὲ τοὺς ἐπιπλήττοντας ...ἐργαζομένους). Ὅσοι από την ἄλλη τολμούν να κατακρίνουν τις αποφάσεις του λαού και να προτείνουν σε πολιτικές διαφορετικές από εκείνες, υπάρχει η τάση να αντιμετωπίζονται ως οι χειρότεροι εχθροί («τοὺς ἐπιπλήττοντας καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς οὕτω διατίθεσθε δυσκόλως»), πράγμα που ο ρήτορας τονίζει με τη χρήση μιας παρομοίωσης - παραβολῆς (πρὸς δὲ ... οὕτω ... τὴν πόλιν ἐργαζομένους)².

B4 **δισσοί λόγοι:** σελ.12 («Πράγματι ο Γοργίας, ὅπως και οι περισσότεροι σοφιστές...δισσοῖ λόγου»)

επιδεικτικοί λόγοι: σελ.18 («Επιδεικτικοί ἢ πανηγυρικοί...επιδεικτικῶν γένους»)

B.5.α. φαρέτρα: ἐκφέρουσιν

θεματογραφία: διατίθεσθε, προτιθέασιν

ετυμολογία εξόντωση: ἔσται, ἔστιν, οὔσης

ιστός: ἀποσταίην

πανίσχυρος: ἔχετε

B.5.β. ³ειδικός, εἰδύλλιο, ιστορία, συνείδηση, ιδεογράφημα

² Στο σημείο αυτό ο ρήτορας επικρίνει την παράλογη συμπεριφορά των Αθηναίων προς τους νουθετούντας και έτσι προδιαθέτει το ακροατήριο (αναγνώστες) (σχήμα προλήψεως), προς μετριασμό της δυσάρεστης εντύπωσης και αποφυγή αποδοκμασιῶν, αφού θα προτείνει στους συμπολίτες του τη συναφή ειρήνης και την εγκατάλειψη της θαλάσσιας ηγεμονίας, θέματα ιδιαίτερα ακανθώδη που αντίκεινται στην ισχύουσα εξωτερική πολιτική της Αθήνας

³ Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής Μιχ. Χ. Οικονόμου, ΟΕΔΒ, σελ. 236 – Λεξικό αρχαίας ελληνικής γλώσσας Χ. Συμεωνίδης, κ.ά, ΟΕΔΒ, σελ. 94, 141

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. Εγώ, λοιπόν, θα προσπαθήσω να σας εξηγήσω αυτό. Νομίζετε, άνδρες Αθηναίοι, πως θα ήθελε κανείς κάποτε να γυμνάζεται, για ν' αγωνιστεί στους Ολυμπιακούς αγώνες ή και σε κάποιο άλλο αγώνα απ' αυτούς στους οποίους ο νικητής στεφανώνεται, στο παγκράτιο ή και σε κάποιο άλλο από τα πιο δύσκολα αθλήματα, εάν το στεφάνι δινόταν όχι στον καλύτερο, αλλά σ' αυτόν που θα το πέτυχε για τον εαυτό του (με δολιότητα); Κανένας δεν θα ήθελε ποτέ να προπονείται. [180] Τώρα, όμως, νομίζω, επειδή (ο στέφανος) το βραβείο της νίκης είναι κάτι το σπάνιο και περιζήτητο και ωραίο κι αλησμόνητο, θέλουν μερικοί, αφού εκθέσουν τη ζωή τους σε κίνδυνο και αφού υποστούν τις πιο μεγάλες ταλαιπωρίες, να διακινδυνεύουν. Θεωρήστε, λοιπόν, ότι εσείς οι ίδιοι είστε οργανωτές αγώνων πολιτικής αρετής και σκεφθείτε και τούτο ότι, αν μεν δίνετε τα δώρα σε λίγους κι αξίους και σύμφωνα με τους νόμους, θα έχετε πολλούς που θ' αγωνίζονται για την αρετή, αν όμως κάνετε χάρη σ' αυτόν που θέλει και σε όσους πετυχαίνουν (με δολιότητα), θα διαφθείρετε και τους χρηστούς χαρακτήρες (ανθρώπους).⁴

Γ2 α. τινά: τινί – τῶ⁵
 τῶν ἀγῶνων: ᾧ ἀγῶν⁶
 ὁ στέφανος: τῶ στεφάνῳ⁷
 περιμάχητον: τῆς περιμαχίτου⁸
 τὰ σώματα: τοῖς σώμασι(ν)⁹
 τὰς μεγίστας: τὰς μείζονας – μείζους¹⁰
 πολλούς: πολύν¹¹

⁴ <http://perseus.uchicago.edu/perseus/cgi/citequery3.pl?dbname=GreekFeb2011&getid=0&query=Aeschin.%203.180>

⁵ Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής Μιχ. Χ. Οικονόμου, ΟΕΔΒ, σελ. 142, §237, α. Οι διπλοί τύποι θα βαθμολογούνται με 0, 25

⁶ Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής Μιχ. Χ. Οικονόμου, ΟΕΔΒ, σελ. 74, §126, I, α

⁷ Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής Μιχ. Χ. Οικονόμου, ΟΕΔΒ, σελ. 52, §94, α

⁸ Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής Μιχ. Χ. Οικονόμου, ΟΕΔΒ, σελ. 97, §160, β

⁹ Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής Μιχ. Χ. Οικονόμου, ΟΕΔΒ, σελ. 69, §122, ζ

¹⁰ Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής Μιχ. Χ. Οικονόμου, ΟΕΔΒ, σελ. 123, §196, 5, 6

¹¹ Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής Μιχ. Χ. Οικονόμου, ΟΕΔΒ, σελ. 112, §184, 1

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2014

E_3.ΒΑλ2Κ(α)

τὰς ἐπιεικεῖς φύσεις: τὴν ἐπιεικῆ φύσιν ¹²

τῷ κρατίστῳ: εὖ ¹³

(οἱ διπλοὶ τύποι βαθμολογούνται ἀπὸ 0,25 μονάδες)

β. ἐδίδοτο: δίδοσαι ¹⁴

ἠθέλησεν: (ἐ)θελησάτω ¹⁵

ὑπολάβετε: ὑπόλαβε ¹⁶

ἐκλογίσασθε: ἐκλογιῶνται ¹⁷

διαφθερεῖτε: διαφθαρήτε ¹⁸

Γ3 α. ὑμᾶς: ἀμεσο ἀντικείμενο στο «θιάσκειν» ¹⁹

τῷ διαπραξαμένῳ: ἐπιθετικὴ μετοχὴ σὲ θέση ἀντικειμένου στο ἐδίδοτο ²⁰

εἰς τὰ Ὀλύμπια: ἐμπρόθετος ἐπιρρηματικός προσδιορισμὸς τοῦ σκοποῦ (τελικὸ ἀιτίον) στο ἀπαρέμφατο «ἐπασκεῖν» ²¹

τῶν ἄθλων: γενικὴ ὡς ονοματικὸς ἐτερόπτωτος προσδιορισμὸς, γενικὴ διαιωετικὴ σὲ τὴν ἀντωνυμία «τι» ²²

ἀγωνοθέτας: κατηγορούμενο στο ὑποκείμενο «ὑμᾶς αὐτοὺς» τοῦ «εἶνα» ²³

τῆς ἀρετῆς: γενικὴ ὡς ονοματικὸς ἐτερόπτωτος προσδιορισμὸς, γενικὴ ἀντικειμενικὴ στο «ἀγωνιστὰς» ²⁴

¹² Γραμματικὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Μιχ. Χ. Οικονόμου, ΟΕΔΒ, σελ. 109, §181, III καὶ σελ. 61§111,γ

¹³ Γραμματικὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Μιχ. Χ. Οικονόμου, ΟΕΔΒ, σελ. 127, §203

¹⁴ Γραμματικὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Μιχ. Χ. Οικονόμου, ΟΕΔΒ, σελ. 223

¹⁵ Γραμματικὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Μιχ. Χ. Οικονόμου, ΟΕΔΒ, σελ. 165

¹⁶ Γραμματικὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Μιχ. Χ. Οικονόμου, ΟΕΔΒ, σελ. 194

¹⁷ Γραμματικὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Μιχ. Χ. Οικονόμου, ΟΕΔΒ, σελ. 189, §302, σελ. 203

¹⁸ Γραμματικὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Μιχ. Χ. Οικονόμου, ΟΕΔΒ, σελ. 196, §315

¹⁹ Συντακτικὸ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Α. Β. Μουμτζάκης, ΟΕΔΒ, σελ. 52 §54

²⁰ Συντακτικὸ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Α. Β. Μουμτζάκης, ΟΕΔΒ, σελ. 90 §β

²¹ Συντακτικὸ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Α. Β. Μουμτζάκης, ΟΕΔΒ, σελ. 185

²² Συντακτικὸ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Α. Β. Μουμτζάκης, ΟΕΔΒ, σελ. 29, §32

²³ Συντακτικὸ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Α. Β. Μουμτζάκης, ΟΕΔΒ, σελ. 14, §9

²⁴ Συντακτικὸ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Α. Β. Μουμτζάκης, ΟΕΔΒ, σελ. 30, §33

²⁴ Συντακτικὸ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Α. Β. Μουμτζάκης, ΟΕΔΒ, σελ. 30, §33

²⁴ Συντακτικὸ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Α. Β. Μουμτζάκης, ΟΕΔΒ, σελ. 30, §33

- β. ²⁵α) ἐὰν μὲν τὰς δωρεὰς ὀλίγοις καὶ ἀξίοις καὶ κατὰ τοὺς νόμους διδῶτε, πολλοὺς ἀγωνιστὰς ἔξετε τῆς ἀρετῆς: **προσδοκώμενο.**
εἰ μὲν τὰς δωρεὰς ὀλίγοις καὶ ἀξίοις καὶ κατὰ τοὺς νόμους **διδοίητε(-οῖτε)** πολλοὺς ἀγωνιστὰς **ἂν ἔχοιτε: απλή σκέψη**
- β) ἐὰν δὲ τῷ βουλομένῳ καὶ τοῖς διαπραξαμένοις χαρίζησθε, καὶ τὰς ἐπιεικεῖς φύσεις διαφθερῆτε: **προσδοκώμενο.**
εἰ δὲ τῷ βουλομένῳ καὶ τοῖς διαπραξαμένοις **ἐχαρίζεσθε** καὶ τὰς ἐπιεικεῖς φύσεις **ἂν διεφθείρετε: μη πραγματικό.**

²⁵ Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Α. Β. Μουμτζάκης, ΟΕΔΒ, σελ.148 §167